

Det Anarkistiska Biblioteket

Pirater: Andra ideal än rom, krut och guld?

Per Lindblom

Per Lindblom
Pirater: Andra ideal än rom, krut och guld?
1993

Anarkistisk Tidskrift #9 1993

sv.anarchistlibraries.net

1993

Innehåll

Hispaniola - buccanjärernas samhälle tar form	4
La Tortuga - Kustens Brödraskap	6
Kustbröderna kastar loss - pirater på öppna havet	9
Nassau - ärkepiraternas stad	12
Penobscott River - Kapten Bellamy på rövarstråt	13
Nassau - England övertar kontrollen, Vane skjuter sig fri . . .	15
Cape Cod - Whidaw i kvav med flaggan i topp	16

Det är sant att piraterna ofta var brutala och våldsamma, något de hade gemensamt med sin samtid. Mindre känt är att piraternas patos för frihet och rättvisa. För många pirater var det viktigaste att ta makten över sina egna liv och skapa alternativa samhällen på direktdemokratisk grundval än att skaffa sig personliga rikedomar.

Sjöröveriet är väl ungefär lika gammalt som själva konsten att segla och det lever vidare ända in i våra dagar. De första sjörövarna var förmodligen fattiga stackare som gav sig ut till havs på korta plundringsexpeditioner för att sedan återvända till fastlandet. Dagens sjörövare är råa, maffiaorganiserade sällar som med hjälp av snabba motorbåtar och tung beväpning genomför sporadiska attacker mot lastfartyg längs de asiatiska och afrikanska kusterna. Sjöröveriet är alltså en företeelse som tidsmässigt spänner från den mänskliga civilisationens gryning och fram till våra dagar. En sådan företeelse är givetvis omöjlig att behandla i sin helhet och man måste försöka begränsa det hela. Här kommer jag därför att ta upp enbart pirater och inga andra. En sjörövare kan mycket enkelt definieras som någon som rövar till sjöss. Alla pirater var således sjörövare. Det innebär dock inte att alla sjörövare var pirater. En pirat är en sjörövare som gör uppror och vänt samhället ryggen. Det är någon som lämnat allt: sin familj, sitt vanliga arbete, sitt hem och sina rötter bakom sig för att leva resten av sitt liv efter sina egna värderingar, i total konflikt med det samhälle han blivit påtvingad. De första sjörövarna och dagens sjörövare var och är, enligt den här definitionen, alltså inga pirater. Det var inte heller våra egna vikingar som mellan sina rövarexpeditioner återvände hem för att leva ett vanligt liv. Vikingarna ifrågasatte aldrig det samhälle de levde i och var i motsats till piraterna inte alls några revoltörer eller samhällsomstörtare. Vi ska också begränsa oss geografiskt och tidsmässigt till det Karibiska havet, dvs den karibiska övärlden och det amerikanska fastlandets kuster, vid tiden för vad som kallas sjöröveriets "guldålder" under 1700-talets tidiga hälft och även till den period som närmast föregick den. Anledningen är helt enkelt att det var här som piraternas möjligheter att omsätta sina drömmar i praktisk verklighet var som störst. Några decennier in på 1700-talet försämrades piraternas förutsättningar och deras skuldålder var över. Antalet pirater minskade sedan successivt tills de slutligen försvann helt. Det här var dock en mycket långsam process och man kan säga att piraterna hade en viss betydelse en bra bit in på 1800-talet. Piraterna försvann helt först när ångbåtarna konkurrerade ut segelfartygen.

Trots att det finns väldigt tydliga paralleller mellan dessa pirater och senare tiders politiska anarkister så tror jag ändå att man ska akta sig för att sätta lik-

hetstecken mellan dem, även om det kan verka frestande. En intressant detalj i sammanhanget är dock att det finns historiker som anser att det inte var någon slump att de första anarkiströrelserna började ta form i samma ögonblick som de sista piraterna steg iland.

Innan vi hissar döds-skalleflaggan och beger oss ut på salta havet vill jag nämna något om den litteratur som legat till grund för den här texten. Piraterna har nästan inte lämnat några skrivna texter efter sig. Vad som finns att gå efter är ett fåtal, enskilda vittnesmål och en del rättegångsprotokoll etc. Det finns två böcker som är verkligen viktiga. Den första är den franske piraten Alexander Exquemelins *The Buccaneers of America* från 1678 som är en unik förstahandsskildring från buckanjärsamhällena på Hispaniola och La Tortuga. Den andra är Captain Charles Johnsons *A General History of the Pyrates* utgiven 1718-1724. Boken bygger främst på intervjuer med gamla engelska pirater och är väl närmast att betrakta som populärhistoria, men moderna forskare har i efterhand kunnat belägga den i nästan varje detalj, varför den betraktas som mycket tillförlitlig. Först på 1980-talet kunde forskare bevisa vad många länge misstänkt: nämligen att Daniel Defoe dolde sig bakom pseudonymen Charles Johnson. I modern tid har det getts ut en uppsjö av piratlitteratur där så gott som alla använder de ovan nämnda som sina huvudkällor. Gemensamt för senare tiders piratlitteratur är att den ganska lättvindigt tenderar att slarva förbi de positiva sidorna av piraternas verksamhet för att istället koncentrera sig på de många illdåd och grymheter som piraterna gjorde sig skyldiga till. Två lysande undantag är J F Galls *El Filibusterismo* och G Lapouges *Los Piratas* som båda sätter piraternas uppror och deras alternativa samhällen i förgrunden. Det är också vad denna text främst inriktar sig på. Meningen är inte att ta piraternas grymheter i försvar. Om man nu ändå skulle vilja försöka sig på något sådant så kan man ju hävda att trots att många av piraterna var grymma bortom all mänsklig förståelse, så var ju deras brott ändå bara små bagateller i jämförelse med t ex spanjorernas ohyggliga massmördande vid samma tid. På samma sätt låter sig även piraternas röveriverksamhet försvaras. Piraterna stal ju bara från kolonialstaterna vad dessa redan stulit från Amerikas indianer.

Hispaniola - buckanjärernas samhälle tar form

De spanska conquistadorerna anlände till Hispaniola (nuvarande Dominica/Haiti) på 1490-talet. De visste inte riktigt vad de skulle göra med ön så deras närvaro blev inte långvarig. När spanjorerna upptäckte vilka rikedomar som

årens lopp försökt bärga skatten som verkar ligga så lättåtkomligt nära land. Det har dock visat sig omöjligt på grund av de tunga vågorna som ständigt bryter in över sandbankarna och gör det omöjligt att lägga till med båt i närheten av vraket. Där ligger alltså Bellamys skepp med sin skatt, så retfullt nära land, som ett hån mot penninghungeriga och maktlystna individer ända in i våra dagar.

varav fem av pistolskott. Ett fåtal pirater kom undan men galgen var det vanligaste slutet för piraterna som visste vilken lek de hade gett sig in i. Många tillfångatogs av de allt effektivare flottarna som när den värsta huggsexan om Amerika var över, kunde ägna större kraft till att bekämpa sjöroveriet. Eller som den franske piraten Robart uttryckte det: ”Vi skrattar åt kungarna, åt deras parlament och åt deras nåd. Än mindre räds vi galgen. Om vi blir besegrade eller överraskade i bakhåll, så sätter vi eld på krutdurken och far lyckliga och i gott sällskap till helvetet.”⁽⁴⁾

Cape Cod - Whidaw i kvav med flaggan i topp

Även kapten Bellamy skulle komma att möta en våldsamt död. Bellamy hade varit en mycket framgångsrik pirat som kommit över stora rikedomar. Det sades att han försvarade en skattkista innehållande värden för en halv miljon dollar i dagens penningvärde, i Whidaws midskepp. Charles Bellamys sista kap blev en irländsk pink som var fullastad med sprit. Piraterna bordade pinken och söp sig genast våldsamt berusade. På natten blåste det upp till storm. Bellamys besättning lät den irländske kaptenen styra den kapade pinken och följde efter med Whidaw. Då de närmade sig Cape Cods förrådiska farvatten, strax söder om Boston, som är fyllda av grund och sandbankar, hissade man upp en lanterna i pinkens mast som Whidaw hade att följa. Kaptenen på den kapade pinken fattade då en drastiskt beslut som innebar att han offrade sitt eget och sin besättnings liv för att stoppa piraterna. Han satte kurs mot land och pinken gick på grund och slogs sönder. Whidaw som bara hade pinkens lanterna att följa i den svarta stormnatten följde efter. Whidaw fastnade i en hård sandbank strax utanför det lilla samhället Wellfleet. Stormvågorna bröt snabbt sönder fartyget. Bellamy och hans besättning spolades överbord och drunknade. Det är inte svårt att föreställa sig hur Bellamy måste ha tagit sig ut ombord på Whidaw när han förstod att han blivit lurad och att allt var slut. Förmodligen stod han på däck och gastade ut sina eder åt alla djävlar och demoner innan han spolades överbord och försvann i djupet.

När stormen lagt sig följande morgon syntes bara en av Whidaws masttoppar. Men änad fram till år 1900 kunde man se Whidaws däckshus med kabyss och plåtskorsten från Wellfleet vid lågvatten. Någonstans ombord fanns Bellamys välfyllda skattkista. Efter nordostliga stormar kan man än idag hitta guldmünt från Whidaw som spolats upp på stränderna. Många har genom

fanns att hämta på fastlandet lämnade de ön. De infödingar som de inte hunnit slå ihjäl, förde de med sig för att använda som slavarbetare i gruvorna. Allt som fanns kvar på den övergivna ön var några få infödingar som lyckats hålla sig gömda och en del boskap som blivit kvar efter spanjorerna och som nu kunde föröka sig i lugn och ro. Den frid som då rådde på Hispaniola blev inte särskilt långvarig. Vid 1500-talets mitt spreds ryktet om en grupp vinddrivna existenser som slagit sig ner på ön. Ingen vet riktigt vilka de var eller hur de kommit dit. Till en början var de bara något hundratal män som levde på jakten av spanjorernas förvildade boskap och vars enda nöjen bestod i att dricka rom och spela tärning. Av de kvarvarande infödingarna hade de fått lära sig hur man rökte och konserverade kött, s k ”boucan-grillning”, varför de sedermera kom att kallas buckanjärer. Buckanjärerna avyttrade sitt kött till franska, engelska och holländska fartyg som var tvungna att undvika spanska hamnar. Fartygskaptenerna var angelägna om att få köpa buckanjärernas kött eftersom det var mycket hållbart och inte rutnade under de långa resorna. I utbyte fick de vapen, ammunition och annan utrustning. Med tiden blev buckanjärerna beryktade prickskyttar vilka lätt kunde träffa ett mynt som singlar upp i luften. Deras favoritvapen var det långa muskötgeväret. De flesta av männen som samlats på Hispaniola var engelsmän eller fransoser, men på ön fanns folk ifrån de flesta av Europas stater som av olika anledningar valt att lämna eller fly från sina tidigare liv. Med tiden spred sig ryktet om buckanjärernas fria och bekymmerslösa leverne och allt fler människor sökte sig till ön. Buckanjärerna på Hispaniola var i sanning också en illuster samling. På ön talades alla möjliga språk i en enda röra. Solen och havet gjorde deras hud brunbränd och läderaktig. De slängde omkring med långa hårmanar och vildvuxna skägg. På huvudet bar de långa toppmössor med små brätten och till det styva skjortor som var stela av blod från den slaktade boskapen och egenhändigt tillverkade, ogarvade och stinkande skinnbyxor. När buckanjärerna senare blev pirater och började blanda upp sina stenåldersmunderingar med högeleganta och kostsamma plagg som de stulit från herremän och officerare kom de i än högre grad att påminna om veritabla fågelskrämmor. Buckanjärerna bodde utspridda över hela ön i små grupper. Många sjömän har vittnat om hur buckanjärerna kom utpaddlande till de förbipasserande fartygen i sina *piraguas* (långkanoter som tillverkats av trädstammar och urholkats med eld och yxor) för att byta hudar och kött mot rom och ammunition. Ännu vid slutet av 1500-talet var buckanjärerna fredliga jägare och handelsmän.

⁽⁴⁾ Gille Lapogue, *Los Piratas*

La Tortuga - Kustens Brödraskap

I början av 1600-talet hade Spanien stora problem med att hålla de övriga stormakterna borta från sina nyupptäckta kolonier. Frankrike och England kämpade febrilt för att försöka få fotfäste på den nya kontinenten. Spanjorerna gjorde i sin tur allt de kunde för att behålla sin "ensamrätt" till Amerikas territorium och enorma rikedomar. Även buckanjärerna på Hispaniola som bara blev fler och fler var givetvis till stor irritation för Spanien. År 1620 är att se som en viktig brytpunkt i buckanjärernas historia. Det året genomförde spanjorerna en välorganiserad attack i stor skala mot nybyggarna på Hispaniola. Buckanjärerna som levde utspridda i små grupper var helt försvarslösa. Många av dem dödades och andra lyckades fly över till den lilla grannön La Tortuga som ligger tio kilometer norr om Hispaniola. De överlevande buckanjärerna hade lärt sin läxa och förstod nu att de måste organisera sig bättre. De insåg också att ingen annan än de själva någonsin skulle komma att försvara dem. På La Tortuga bildade de vad de kallade "Kustens Brödraskap" och transformerades sedan sakta från jägare och handelsmän till pirater. Eftersom de ändå behandlades som tjuvar och mördare kunde de lika gärna löpa linan ut. En annan bidragande anledning till att buckanjärerna blev pirater var också att spanjorerna hade slagit ihjäl boskapen på Hispaniola för att omintetgöra deras möjligheter till överlevnad. Buckanjärerna hade helt enkelt inte något större val. I skydd av mörkret började de ge sig ut i sina långa *piraguas* för att överfalla passerande fartyg. Med tiden blev de allt skickligare. Deras stridstaktik gick, förutom överrullningsmetoden, ut på att fylla en *piragua* med prickskytta, fyra musköter ansågs vara lika mycket värda som en kanon, och sedan manövrera så att de erbjöd minsta möjliga träffyta från det angripna fartyget som sedan bordades med hjälp av änterhakar och nät. Bordningen åtföljdes antingen av kapitulation eller av blodiga strider man mot man. De behöll de erövrade fartygen och gav sig ut på allt mer omfattande rövarexpeditioner. La Tortuga låg mycket strategiskt belägen vid nordvästra spetsen av Hispaniola och behärskade hela lovartspassagen mellan Hispaniola och Kuba, genom vilken de spanska fartygen passerade på sina hemfärder. De flesta av männen som blivit buckanjärer var vad ordningsmaktens representanter på den tiden kallade slodder: avhoppade sjömän, deporterade tjuvar, kriminella, desertörer och förrymda sk *bondsmen* (vita slavar) men bland buckanjärerna fanns också många äventyrslystna män av ädlare börd. En av dem var fransmannen Monbars om vilken det sades att han hemma i Frankrike fått läsa om spanjorernas grymma behandling av indianerna och tagit så illa vid sig att han begett sig till La Tortu-

genhet att föra krig mot hela världen som den som har 100 skepp till sjöss och förfogar över en armé på 100 000 man, detta säger mitt samvete, men det går inte att resonera med snörvlande valpar som låter sina herrar sparka dem över däck som det behagar dem och som sätter sin tillit till en hallick till präst, en lögnare, som varken utövar eller själv tror på vad han lurar i de tjockskaliga idioter han predikar för."⁽³⁾ Bellamy satte iland honom. Bellamy begav sig sedan norrut och i höjd med vad som idag är gränsen mellan USA och Kanada seglade de uppför Penobscottfloden där de grundade en liten piratrepublik. Den här republiken blev dock inte långvarig då Bellamy under en expedition råkade i strid med en stor fransk flotteskader och tvangs lämna platsen.

Nassau - England övertar kontrollen, Vane skjuter sig fri

En tid senare hade piraterna lamslagit handeln i Västindien. Det blev ont om prifsartyg och piratrepubliken på New Providence började lösas upp i fogarna lika hastigt som den tillkommit. Många pirater hade gett sig av, lockade av rykten om rika byten i Guineabukten, Indiska Oceanen eller Röda Havet. Några hade seglat iväg för att ansluta sig till piratsamhällena på Madagaskar. Andra hade spridits till mindre öar i Karibien. Charles Vane hade orsakat en diplomatisk kris mellan England och Spanien när han plundrat en stor spansk flotta. England hade tidigare gjort misslyckade försök att stävja piraterna och såg nu sin chans när piratrepubliken börjat försvagas. I juli 1718 anlände den engelske guvernören Woodes Rogers med två örlogsfregatter till ön och erbjöd piraterna full benådning och ett stycke mark om de upphörde med sjöröveriet. De pirater som engelsmännen helst hade velat få tag på, t ex Edward England, Bellamy, Svartskägg och Howel Davis, hade lämnat ön i god tid innan Woodes Rogers anlände. De som fanns kvar på ön accepterade amnestin och upplösningen var ett faktum. Endast Charles Vane seglade ut med "Jolly Roger" i topp och avfytrade sina kanoner mot de engelska fregatterna och försvann ut till havs. Många av de namnkunnigaste piraterna på New Providence kom senare att sluta sina dagar i galgen. Vane blev gripen och hängd. Ben Hornigolds som accepterat amnestin sålde sig till engelsmännen och blev angivare och piratjägare men drucknade en kort tid därefter. Under en drabbning med två engelska krigsfartyg dog Svartskägg efter att han först sårats på 24 ställen,

⁽³⁾ Se föregående not

kust tills omgivningen blev dem för het och de tvangs lämna trakten. Den här tidens sjömän och flottister var ofta väldigt vidskepliga. På flottornas fartyg hölls ofta bönestunder och dylikt. Under stormar och hårda oväder bad man ofta till Gud om hjälp. För att visa hur grovt de ”gudlösa” piraternas uppträdande kontrasterade mot detta så skildrar Charles Johnson (Defoe) vad som tilldrog sig när Bellamy och hans besättning på väg från Virginia råkade ut för en nattlig storm där: ”Vindarnas fasansfulla, ihåliga rytanden bara kunde jämföras, vill jag påstå: med de oavbrutna åsksmällarna, tillräckliga för att väcka en il av fasa inför den allsmäktige som befäller över vindar och hav, kunde man tro, i allas och envars hjärtan, men ibland detta avskum blev effekten en annan, för de försökte med smädelser, eder och förbannelser, att dränka elementens uppror. Bellamy svor att han var ledsen att han inte kunde ta fram sina kanoner och besvara saluten, syftande på åskan, som han menade kom sig av att gudarna druckit sig redlost berusade och skrek för allt de förmådde.”⁽²⁾ Stormen hade förstört många segel och Whidaw tog in vatten. Ett tag såg det mörkt ut för Bellamy och hans besättning men efter fyra dagars kamp lyckades de rida ut stormen. De satte kurs på Carolina men styrde av mot Rhode Island. På vägen dit kapade de en slup från Boston som stod under befäl av en viss kapten Beer. Bellamy tog ombord Beer på Whidaw medan hans besättning plundrade Beers slup. Efteråt ville Bellamy lämna tillbaka slupen men röstades ner av sin besättning som istället sänkte den. Ombord på Whidaw försökte Bellamy övertala Beer att göra gemensam sak med honom och gå över på piraternas sida: ”Förbannat vare mitt blod! Jag är ledsen att de inte ville ge dig slupen tillbaka, för jag tycker inte om att göra skada utan anledning; men åt helvete med slupen, vi måste sänka henne, och hon hade varit användbar för dig. Men åt helvete med dig också, du är en inställsam hund, och det är alla som underkastar sig de lagar som de rika skapat för sin egen säkerhets skull. De feiga kräken har inte själva mod att försvara vad de skaffat genom sin egen tarvlighet. Åt helvete med er allihop! Åt helvete med de illistiga lymlarna och med er: ni harhjärtade lismare som tjänar dem. De rackar ner på oss, de uslingarna, fast det bara finns en skillnad mellan oss: de rövar från de fattiga under skydd av lagen, medan vi rövar från de rika skyddade endast av vårt eget mod. Vore det inte bättre om du blev en av oss istället för att slicka de där asen i arslet och tiggas om anställning?” Kapten Beer svarade att hans samvete inte tillät honom att bryta mot lagen. ”Det var mig en förbannad lymmel att vara samvetsgrann, svarade Bellamy, jag är fri som en furste och har lika stor befo-

⁽²⁾ Captain Charles Johnson (Defoe), *A General History of the Pyrates*

ga för att bli pirat och utkräva hämnd genom att döda så många spanjorer som möjligt. Monbars kom att bli en ökad pirat som var så känd för sin grymhet att han fick tillnamnet *l'Exterminateur* (Utrotaren). Buckanjärerna älskade att ge varandra öknamn. Om *l'Exterminateur* var ett så fanns det andra som förärats öknamn som inte var fullt så skräckinjagande såsom Båbord-Amere, som kallades *Port Tack* (Dikt babord) eftersom han fått sin näsa snedslagen och den beryktade Louis de Golif som gick under namnet *Borgne-Fesse* (Enkelröven) för att han fått ena skinkan avhuggen i strid.

Kustbrödernas ganska omfattande reglementen och överenskommelser var alla muntliga. De har inte lämnat några skrivna dokument och ordningsregler efter sig. Det kan därför vara svårt att rekonstruera deras samhällen i minsta detalj. Däremot vet man vad som i praktiken kännetecknade deras samhälle:

- *Ingen hänsyn togs till respektive kustbroders nationalitet eller religion.*

Det var enbart individens personliga egenskaper som bedömdes då någon skulle väljas till en förtroendepost, såsom kapten, kanonjär etc.

- *Ingen privat äganderätt existerade.*

Vid fördelningen av det tagna bytet tillämpades på förhand fastställda tariffer som bedömde respektive kustbroders grad av medverkan på expeditionerna. La Tortugaön delades aldrig in i tomter. Allt land delades av alla. Även Kustbrödraskapets båtar var allmän egendom.

- *Kustbrödraskapet satte sig aldrig över individens totala frihet.*

Ingen tvingades till arbete eller andra tjänster. Det inkrävdes inga skatter. Det fanns ingen bestraffande instans. Alla tvister gjordes upp av berörda parter enligt fastställda regler. Ingen var tvungen att slåss. Deltagande i Kustbrödraskapets expeditioner var frivilligt. Alla var fria att när som helst lämna brödraskapet. Kustbrödraskapet förföljde aldrig eller försökte hämnas på någon som gett sig av.

- *Kvinnor var förbjudna att vistas på ön.*

Brödraskapets underligaste regel som säkerligen tillkommit för att förhindra dispyter. Regeln gällde dock bara vita kvinnor. På 1600-talet räknades inte svarta och indianer som fullvärdiga människor, en inställning som kustbrödraskapet delade med sin samtid.

Här gäller det att komma ihåg att detta var ett slutet manssamhälle där det inte fanns så många svaga att ta hand om. Det fanns inga beslut om några som helst skyldigheter gentemot kustbrödernas samhälle. Däremot innefattade den s k buckanjärandan många moraliska skyldigheter som var nödvändiga i brödernas kamp för kollektivets bästa.

För att effektivisera öns försvar utsåg kustbröderna en guvernör. La Tortugas guvernör hade dock mycket få likheter med nationalstaternas guvernörer. Hans befogenheter gällde endast i krigstid. I fredstid var guvernören bara en av övriga bröder. För att förhindra eventuella kupper eller diktatorsfasoner beslöts också att guvernören, närsomhelst skulle kunna avsättas genom ett majoritetsbeslut. Värt att notera är att det här var under en tid då demokrati var ett okänt begrepp och då kungarnas makt var enväldig och oemotsagd. Det var 20 år före Cromwell och 160 år före den franska revolutionen.

På ön fanns också ett åldermannaråd som bestod av de äldsta och mest erfarna buckanjärerna. Rådet hade ingen egentlig makt över samhället utan såg istället till att kustbrödernas traditioner upprätthölls och levde vidare. Följaktligen var det åldermannarådet som beslöt om vilka som skulle beviljas inträde i Kustbrödraskapet. För att bli en fullvärdig kustbroder måste man först genomgå en tid av lärlingskap (ett s k *matelotage*), vilket innebar att alla aspiranter togs om hand av en utvald kustbroder. Lärlingen fick sedan följa sin herre överallt och laga hans mat, tvätta hans kläder osv. Han fick följa med i strid där han hade att bistå och försvara sin herre. Lärlingarna fick ingen lön från Kustbrödraskapet men försågs med mat och kläder. Efter fullgjorda expeditioner hade lärlingarna rätt till en halv del av bytet. När tiden ansågs mogen tog åldermannarådet upp varje enskild lärlings fall till diskussion och beslöt sedan om vederbörande skulle upptagas i brödraskapet eller inte. Denna form av lärlingskap hjälpte kustbröderna att bevara sina traditioner och sitt samhälle på ett mycket effektivare sätt än vad en hoper lagar och förordningar kunnat göra. Kustbrödraskapets samhälle fungerade i närmre 60 år på La Tortuga och är därmed att se som ett av historiens mest långvariga samhällsexperiment som baserats på fria överenskommelser och direktdemokrati.

År 1640, 20 år efter kustbrödernas ankomst till La Tortuga, ställdes deras samhälle inför sin första verkliga prövning. Det var när den franska statens sändebud Levasseur anlände med uppdrag att göra ön till fransk koloni. Genom skicklig infiltration lyckades Levasseur vinna inträde i Kustbrödraskapet. När han senare besegrade öns dåvarande guvernör, engelsmannen Willis, i en duell, blev han själv vald att överta posten. Efter duellen med Willis tog den segerrusiga Levasseur chansen att utropa La Tortuga till fransk koloni. Men Le-

den. Staden som vid en första anblick verkade kaotisk var i realiteten ett väl fungerande samhälle.

Den drygt 200 kvadratkilometer stora ön erbjöd goda naturtillgångar. Det fanns friskt källvatten, vildsvin och boskap. Ön hade också en utmärkt naturlig hamn som kunde ta emot upp till 500 fartyg. Här levde engelsmän, fransmän och folk från de flesta europeiska stater i sämja, sida vid sida, trots att deras länder låg i krig med varandra. Piratrepubliken på New Providence bestod av ungefär samma slags människor som de som ett sekel tidigare grundat buckanjärsamhället på La Tortuga. Även här var majoriteten desertörer, kriminella och avhoppade sjömän. Här fanns också en hård kärna av gamla förhärdade pirater som varit med ända sedan buckanjärernas dagar. Till skillnad från La Tortuga så fanns här även ett ganska stort antal kvinnor. De flesta var svarta och mulattskor som levde som prostituerade på Nassaus många glädjehus, men här fanns också vita kvinnor som flytt eller deporterats från sina hemländer efter att de anklagats för häxeri eller prostitution. På New Providence hade denna udda samling av utstötta och desperata människor lyckats skapa en samhällsform som i mångt och mycket påminde om en anarkistisk utopi. Öns invånare var mycket misstänksamma mot alla former av auktoritet och hade därför inga skrivna lagar, men genom allmänt beslut vilade försvaret av ön på de skeppskompanier som råkade ligga i hamn. Det fanns ett organiserat batteri på 50 man som gick vaktgång i skift. Här fungerade de många oberoende skeppskompanierna effektivt och utan inbördes stridigheter. Piratrepubliken kretsade dock kring och var beroende av bytet från sjöröveriet för att kunna överleva. Det kan tyckas att mycket av piraternas liv gick ut på att skaffa guld och rikedomar, men vid närmare eftertanke så var nog deras sätt att hantera pengar och guld ett slags omedvetet sätt att häcla och ta avstånd från det samhälle de så innerligt hatade. När piraterna kom över pengar, ofta enorma rikedomar, så festade de genast upp alltsammans i vilad dryckesorgier tills de vaknade upp lika luspanka som förut. En annan variant var att de helt enkelt grävde ner sina skatter på någon enslig plats. Ett sådant förhållningssätt till pengar och guld måste ha fått den tidens kapitalister att slita sitt hår av ilska och förtvivlan.

Penobscott River - Kapten Bellamy på rövarstråt

Efter att ha stannat en tid på New Providence begav sig kapten Bellamy med besättning återigen till havs. Under en period härjade de längs Virginias

Nassau - ärkepiraternas stad

Under 1700-talets två första decennier inträffade vad som kallas piraternas guldålder - de skärkepiraternas tid. Piraternas antal nådde sin kulmen och deras förutsättningar var bättre än någonsin. Situationen var kaotisk, de stora sjöfarande nationerna låg i ständigt krig med varandra, samtidigt som guldtransporterna från Amerika till Europa gick tätt.

En av de pirater som bäst bevarat den gamla buckanjärtraditionen var kapten Charles Bellamy. Hans ursprung är okänt men han lät först höra talas om sig då han tillsammans med sin kompanjon Paul Williams försökte bärga guld från ett spanskt vrak. Bärgningen misslyckades och Bellamy och Williams beslöt sig istället för att slå sig på sjöröveriet. Deras första kap blev en rikt lastad, 28 kanoners galär som var på väg från Jamaica till London. De behöll galären som fick behålla sitt gamla namn: Whidaw, annars var det vanligt att piraterna döpte om sina erövrade fartyg till mer passande namn som till exempel Revenge eller dylikt. De tog ombord en besättning på 180 man från flera olika länder och Bellamy valdes till kapten på Whidaw. Bellamy lyckades sedan att tillsammans med en annan ryktbar piratkapten vid namn Charles Vane, plundra en stor spansk flotta. De kom undan med ett stort byte och slog sig ner på den övergivna ön New Providence (en av Bahamaöarna), där de grundade en piratrepublik. Senare anslöt sig även kaptenerna Henry Jennings, Oliver La Bouche, Benjamin Hornigolds och Edward "Svartskägg" Teach. Från början var de omkring 2 000 man, men fler och fler anslöt sig allteftersom ryktet om den fria piratrepubliken spreds. En pirat som förtjänar en närmare beskrivning är Edward "Svartskägg" Teach, en jättelik, svartmuskig man med ett vildvuxet skägg som täckte nästan hela ansiktet och som han brukade knyta upp i små flätor. Hans kläder var trasiga och ständigt fläckade av blod. I strid uppträdde Svartskägg med ett gehäng av pistoler över axlarna. I sin hatt hängde han brinnande kanonluntor så att det ångade av rök runt hans stora huvud. Svartskägg utgjorde med andra ord en syn som fick många vidskepliga örlogsmän att tro att det var djävulen själv som anföll dem. Öns huvudstad Nassau var hastigt tillkommen och bestod förutom av ett gammalt förfallet fort bara av ett gytter av små skjul som var byggda av vrakdelar, gamla fartygsspiror, segel och palmblad. Här festade piraterna upp sitt byte på barerna tillsammans med de hundratals glädjeflickor som skeppats till ön. Favoritdrinken var den klassiska piratdrinken: rom och krut. Sopor och avfall kastades direkt ut på gatan och efter att den tropiska solen gjort sitt till, stod det en stank över hela staden. Det sades att när vinden blåste från land så kunde man lukta ön innan man siktat

vasseur insåg snabbt att han måste ha överskattat guvernörsposten befogenhet å det grövsta, för hans förslag möttes av ett rungande gapskratt. Kustbröderna trodde helt enkelt att han skämtade och Levasseur fick slå sina planer ur hågen. Levasseur anpassade sig snabbt till kustbrödernas fria liv och förrådade slutligen sitt land för att bli en tvättäkta kustbroder. Han blev med tiden en handlingskraftig piratguvernör som bl a tog initiativ till att bygga ett fort som han kallade "Duvslaget" uppe på en bergstopp. År 1652 anlände en annan fransk agent vid namn De Fontenay till La Tortuga, även han med uppdrag att ställa ön under fransk överhöghet. Men också De Fontenay kom att överge plikten mot sitt land för att bli en äkta kustbroder. Det här visar att kustbrödernas samhälle var starkt nog att stå emot såväl yttre som inre hot. Buckanjärerna blev med tiden så effektiva att de nästan kom att rensa upp hela Karibiska havet från spanska skepp, bortsett från den stora årliga spanska flottan. Det började därför alltmer övergå till att genomföra landräder mot hamnstäder på fastlandet.

1654 genomförde spanjorerna ett nytt stort anfall mot buckanjärerna. Trots ett tappert motstånd besegrades kustbröderna ännu en gång. Många stupade och andra flydde tillbaka till ursprungsön Hispaniola. Ett år senare återvände spillrorna av Kustbrödraskapet till La Tortuga. Men deras gamla anda ville inte riktigt leva upp igen. Kanske hade tiden och den snabba utvecklingen i området börjat gå ifrån dem. Då den engelske guvernören på Jamaica erbjöd de engelska buckanjärerna att flytta till hans ö, försvann flertalet engelsmän från La Tortuga. Detta ledde i sin tur till att Frankrike kunde koppla ett allt starkare grepp om Hispaniola och La Tortuga. Det försvagade Kustbrödraskapet, som nu främst bestod av fransmän och holländare, levde kvar men tvingades hela tiden till kompromisser med en allt resolutare fransk myndighetsutövning. Den verkliga dödsstöten kom när kustbröderna senare frångick sin heliga princip om inbördes solidaritet utan hänsyn till nationalitet. År 1690 användes franska och engelska buckanjärer av de båda staterna som stormtrupper mot varandra i ett engelskt-franskt krig.

Kustbröderna kastar loss - pirater på öppna havet

Kustbrödraskapets saga var all men dess traditioner levde vidare ibland de fria pirater som fortsatte att härja längs Amerikas kuster. Nästa period känne-

tecknas främst av stora, välplanerade landräder mot spanjorernas hamnstäder, där Jamaica, La Tortuga och Hispaniola mest kom att utnyttjas som rekryteringsstationer inför expeditionerna. Två av denna epoks mest kända pirater är Henry Morgan och Jean David Nau, mer känd som l'Ollonais.

Den sistnämnde hade rykte om sig att vara så grym och våldsamt att om hans egna män var rädda för honom. Det berättas att l'Ollonais, en gång under ett raseriutbrott, skar ut hjärtat på en tillfångatagen spansk soldat och började tugga på det. Den grymme piraten fick ett passande slut när han styckades levande av uppretade infödingar.

Här kan det vara av intresse att skilja på vanliga pirater och kapare. De som kaparna rövade på uppdrag av olika stater med fullmakt från dessa. I krigstid var de stora sjöfarande nationerna mycket frikostiga med att utfärda kaparbrev, som var fullmakter att föra krig för den stats räkning som utfärdat brevet. En engelsk kapare kunde till exempel komma att behandlas som en hjälte i England samtidigt som fiendestationerna såg honom som en simpel tjuv och pirat och vice versa. Det är kanske onödigt att påpeka att piraterna utnyttjade det här systemet så mycket de bara kunde. Många skrev sina egna kaparbrev från flera olika krigförande stater så att de kunde röva från samtliga nationer. Andra struntade i alltihop och fortsatte att vara fria pirater. Efter att buccanjärerna förlorat kontrollen över Hispaniola och La Tortuga blev fartygen deras enda baser. Fartygen var i sig små samhällen i miniatyr och här levde buccanjärernas auktoritetsfientliga traditioner vidare. Några av den här tidens skeppsregementen finns bevarade och här går La Tortugas gamla förhållningsregler igen fast de anpassats till piraternas nya situation. Även här togs alla viktiga beslut på allmänna möten. Kaptenens speciella befogenheter gällde som regel bara i strid. Kaptenen kunde närsomhelst avsättas genom majoritetsbeslut. Kapten Stede Bonnets skeppsreglemente var typiskt för de flesta av tidens piratskepp:

- Varje man ska lyda order i tjänsten. Kaptenen ska ha en och en halv del av alla priser som tages. Styrman, timmerman, båtsman och kanonjär ska ha en och fjärdedels del.
- Om någon försöker ge sig iväg från besättningen eller hålla något hemligt för den, ska han landsättas på en öde kust (maroneras) med en flaska krut, en flaska vatten, en pistol och patroner.
- Om någon försöker stjäla något från skeppskompaniet eller dubbla för ett värde mer än en *piece of eight*, ska han landsättas eller skjutas.

- Varje gång vi möter en annan pirat, och någon av våra män skriver under dennes skeppsartiklar utan medgivande från vårt kompani, skall han lida sådan bestraffning som kaptenen och besättningen finner lämplig.
- Om någon slår en annan man medan dessa artiklar är i kraft, skall han tilldelas Mose lag (fyrtio slag så när som på ett), på sin bara rygg.
- Om någon slår med flintlåset till sitt gevär, eller röker pipa utan lock, eller använder ljus utan lanternorna nere i lastrummet, skall han lida samma bestraffning som i förra artikeln.
- Om någon inte håller sitt gevär rent, och färdigt att användas, eller försummar sin tjänst och lida annan sådan bestraffning som kaptenen och kompaniet finner gott.
- Om någon lider skada till någon led, skall han få 400 *pieces of eight*, eller till hela lemnen, 800.
- Om du när det så sker möter en anständig kvinna (sic) den som då vill ge sig i lag med henne utan hennes medgivande, skall lida ögonblicklig död.⁽¹⁾

Det är slående hur ofta piraterna lyckades besegra större och bättre beväpnade motståndare. En av orsakerna var att piraternas fartyg ofta var snabbare och mer lättmanövrerade än staternas örlogsfartyg. Efter att piraterna erövrat ett fartyg var det tradition att de røjde bort allt onödigt krimskrams. Tunga galjonsfigurer och övriga utsmyckningar kastades överbord. Alla hytter och mellanväggar revs ut så att piratbesättningarna kom att leva och arbeta i ett enda stort gemensamt utrymme. En annan orsak var den usla behandling besättningarna ombord på flottornas fartyg utsattes för. Sjomännen och soldaterna var ofta tvångsvärvade män som stod under kadaverdisciplin och utsattes för hårda bestraffningar vid minsta förseelse. Deras löner var usla om de alls betalades ut. De hade heller inga utsikter att få ta del av de rikedomar de var med om att frakta. De var därför oftast bara glada över att falla i piraternas händer så att de fick möjlighet att gå över på deras sida och bjöd därför ett minimalt eller halvhjärtat motstånd mot piraternas attacker.

⁽¹⁾ David Mitchell, *Pirater och kapare*